
Počítače a počítačové programy se staly neoddělitelnou součástí moderní společnosti, kterou si bez nich již téměř nedokážeme představit. Zatímco v průběhu šedesátých let minulého století byly počítači vybaveny nanejvýše akademické a výzkumné ústavy, přelom nového milénia přinesl dostupnost moderních technologií téměř pro každého. V této souvislosti se o 21. století dokonce hovoří jako o „informačním věku¹“, což je pojem úzce propojený s označením „informační společnost²“. Jak samo označení napovídá, jedná se o typ společnosti, kterou nejlépe charakterizuje právě využívání a zpracovávání informací. Informace je třeba vnímat jako prvek nadnárodního významu a prvořadé důležitosti pro rozvinuté země světa³.

Tyto okolnosti vedou k expanzi globálního průmyslově-technologického odvětví, ve kterém spolupracují autoři a vývojáři z celého světa, při současném působení více právních úprav a právních režimů. Adekvátně regulované soukromoprávní smluvní vztahy mezi účastníky, které jsou navíc ovlivněny různým právním pojetím v jednotlivých zemích Evropy i zámoří, kde vývoj informačních technologií probíhal rychlejším tempem, zde proto mají svoji důležitou a nezastupitelnou roli. Kromě samotných uživatelů se musela pružně přizpůsobit i autorskoprávní úprava, jež prošla v minulých letech poměrně dynamickým vývojem.

Technologické nástroje a prostředky, jež člověk v poslední dekádě vyvinul v oblasti výpočetní techniky, svými důsledky zasahují do mnoha oborů lidské činnosti, včetně oblasti právní. Úprava smluvních vztahů je důležitá zejména pro autory a osoby podílející se na vývoji počítačových programů, jejich distributory a vydavatele, ale také pro vykonavatele majetkových práv a uživatele počítačových programů. Proto nepřekvapí, že v

¹ Wikipedia: the free encyclopedia. Information Age [online]. Poslední aktualizace 9.6.2009 15:40 [cit. 15.7.2009] Dostupné z WWW: http://en.wikipedia.org/wiki/Information_age.

² Pojem „informační společnost“ se poprvé objevil ve zprávě francouzské vlády o telekomunikacích již v roce 1978. Srov. NORA Simon. MINC Alain: L'information de la société, Rapport M. le President de la République. Paris, 1978. Jazykové spojení je použito i v zákoně č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, v platném znění.

³ Přísléhavé pojmenování zvolila Kateřina Drábková ve svém článku „Vybrané fenomény informačního věku formující nový vztah k vědění“: Dle autorky přináší informační věk nové informačně-technologické paradigmum: *„Žijeme v komunikačním světě, kde všichni komunikují, produkují informace. Stali jsme se „společností informace“.* Časopis Inflow, roč. 1, č.2, 2008, ISSN 1804-2406.

této souvislosti je vysoký počet fyzických i právnických osob nucen vstupovat do rozličných vzájemných autorskoprávních smluvních vztahů.

Stále častěji jsou autorská díla a zejména počítačové programy užívány prostřednictvím sítě internet. Tato skutečnost se odráží ve vysokém počtu vztahů, které obsahují mezinárodní prvek a vyžadují proto zohlednění mezinárodního práva autorského. Český právní řád obsahuje moderní autorskoprávní úpravu, která v současnosti plně odpovídá evropským směrnicím a dostává tak širší komunitární rozměr. Ten obстоjí i v mezinárodním srovnání, zejména pak svým zaměřením na preferovanou zásadu smluvní.

Svoji významnou roli hraje přetrávající nedostatek právního povědomí v oblasti ochrany duševního vlastnictví a porušování autorských práv, který je naší společnosti do určité míry obecně tolerován. Velký ekonomický potenciál autorskoprávních vztahů si vynutil kodifikaci účinných právních nástrojů, které mají vést k dodržování práv autorů a dalších oprávněných osob. Ochrana neoprávněného či mimosmluvního užití děl, není jen záležitostí autorů samotných, ale pro svůj společenský význam má nezastupitelné místo i v právu veřejném, kterému se však v této práci budu věnovat pouze okrajově.

Samotný sektor informačních technologií je nejrychleji rostoucí oblastí ekonomiky, když za posledních deset let vzrostl o 73 procent⁴. Závěry studie nadnárodní organizace BSA z konce roku 2009, která sdružuje výrobce komerčních počítačových programů a problematikou se dlouhodobě podrobně zabývá, ukazují, že neoprávněné užití počítačových programů znamená jen v České republice ztráty ve výši přesahující hranici 3 miliard Kč, celosvětově pak více než 650 miliard Kč⁵.

⁴ Počátky tohoto trendu zaznamenal již na přelomu milénia prof. Masarykovy Univerzity v Brně RNDr. Jiří Zlatuška, CSc. srov. ZLATUŠKA, Jiří. Informační technologie mění ekonomiku. Hospodářské noviny, 2000, roč. 44, č. 186, s. 8. ISSN 0862-9587. Pojmově obsáhlější analýza byla publikována v roce 2006: AMBROŽ, Jan. Češi a informační technologie, léta páně 2006. [online]. 19.10.2006 [cit. 8.2.2009]. Dostupný z WWW: <http://www.lupa.cz/clanky/cesi-a-informaeni-tehnologie-leta-pane-2006>.

⁵ Za posledních čtrnáct let se v Česku podařilo snížit míru neoprávněného užití autorských děl o 28 procentních bodů. viz bsa.org, Průzkumy a statistiky. [online]. 10.08.2009 [cit. 28.11.2009]. Dostupný z WWW: <http://global.bsa.org/internetreport2009>. Odstraňujícím případem v roce 2009 bylo zejména odhalení maďarské společnosti ColdFusion Kft, která provozovala přes 40 počítačových serverů obsahující až 250 terabytů nejrůznějších autorských děl. Tento rozsah je i v celosvětovém měřítku naprostě ojedinělý. Viz MOLNÁR Marek. Obrovský zásah proti warezu v Maďarsku [online] 22.4.2009 [cit. 23.7.2010]. Dostupný z WWW: <http://www.inet.sk/clanok/7304/obrovsky-zasah-proti-warezu-v-madarsku>.

Práce analyticky a deskriptivně přistupuje k řešení problematiky autorskoprávní úpravy soukromoprávních vztahů z pohledu počítačových programů. Ty se v kontextu platného autorského zákona pohybují v mantinelech kategorie děl literárních, nicméně v obecné rovině je lze takto jen stěží charakterizovat. Vytvoření a užití počítačových programů je typické především variabilitou smluvních vztahů, do kterých vstupují odlišné zájmy jejich smluvních stran. Pozornost bude zaměřena zejména na autorskoprávní licenci, které je v mnoha různých modifikacích nejčastější možnou formou dispozice s počítačovými programy. Stranou nezůstane ani exkurz do problematiky právní úpravy týkající se sítě internet⁶, která je s užitím počítačových programů v dnešní době téměř bytostně spojena. Cílem je provést komplexní analýzu současné právní úpravy autorského smluvního práva v oblasti počítačových programů, a to především prostřednictvím výkladových metod. S ohledem na neustálý rozvoj moderních technologií budou využity především metoda komparativní a historická.

Práce je rozdělena na devět souvisejících částí. První část pojednává o pramenech autorskoprávní úpravy, když stranou rozboru nezůstává ani odvětví počítačových programů. Hlavní důraz je zaměřen na právo komunitární, jehož přínos pro národní úpravu je značný. Druhá část nabízí exkurz do právního výkladu pojmu počítačový program, zejména jeho definičních prvků a kategorizace v rámci platné autorskoprávní úpravy. Nastíněna bude rovněž technická stránka počítačového programu, nezbytná pro komplexnost práce.

Třetí část podává výklad o subjektech autorskoprávních smluvních vztahů. Akcentována je především deskripce oblasti osobnostních a majetkových práva autora. Čtvrtá část poskytuje pojednání o licenční smlouvě, která je obecnou a základní formou dispozice s předměty autorskoprávní ochrany. Zpracovány jsou podmínky vedoucí ke vzniku, změně či zániku licenční smlouvy, jakož i další související problematika, zejména ve vztahu k možnostem užití díla. Stranou nezůstane ani analýza speciální autorskoprávní úpravy,

⁶ „Především je třeba si říci, že internet jako takový právně neexistuje. Přesně řečeno, nemůže nabývat práv ani se zavazovat (viz ust. §18, odst. 1 ObčZ). Pokud se na internet díváme očima práva, musí tedy být nás pohled krajně nedůvěřivý“. SMEJKAL Vladimír. Internet - pohled z jiné strany. Zpravodaj Ústavu výpočetní techniky MU. 1997, roč. 7, č. 5, str. 3-9 ISSN 1212-0901.

která platí při užití díla pro počítačové programy, jež je obsažená v části páté. Tato zvláštní část úzce souvisí s předechozími oddíly.

Část šestá podává přehled o licenčních smlouvách, které se v současnosti pro počítačové programy užívají. Vzhledem k tomu, že se jedná o neuzavřenou a nekodifikovanou skupinu, je pojednáno o doposud známých a nejčastěji aplikovaných licencích. Sedmá část vychází z praktických zkušeností z realizace počítačových programů. Jejím cílem je charakterizovat právně relevantní následky již od první myšlenky o existenci počítačového programu až po jeho distribuci uživatelům.

Část osmá se věnuje právní ochraně počítačových programů, zejména možnostem ochrany před neoprávněným užitím těchto děl autorským zákonem či jinými prostředky. Poslední část zpracovává právní odpovědnost ve vztahu k počítačovým programům. Analyzována bude problematika právní odpovědnosti dle zákona autorského, občanského i norem jiných. Podrobněji se budu věnovat i odpovědnosti jednotlivých subjektů při užití počítačových programů; stranou samozřejmě nezůstane ani odpovědnost při užití tohoto díla prostřednictvím sítě internet.